

ОРЛОВ Олександр Якович (25. 03(06. 04). 1880, м. Смоленськ, Росія — 28. 01. 1954, Київ) — астроном, геофізик. Дід І. Неізнаного. Доктор астрономії (1915), професор (1915), академік ВУАН (1919–22), член-кореспондент АН СРСР (1927), академік АН УРСР (1939). Заслужений діяч науки УРСР (1951). Державні нагороди СРСР. Закін. С.-Петербур. університет (1902). Відтоді вивчав питання небес. механіки у Сорбонні (Париж) та Лунд. університеті (Швеція), сейсмологію в Геттінген. університеті (Німеччина). Працював у Тартус. (Естонія, 1905–06) та Пулков. (побл. С.-Петербурга, 1907–08) обсерваторіях. 1911 здійснив поїздку в Єркску обсерваторію (м. Чикаго, шт. Іллінойс, США) для вивчення комет. знімків. 1912 взяв участь у буд-ві Томської сейсмол. станції (Росія). 1912–15 — екстраординар., 1915–27 — ординар. проф., завідувач кафедри астрономії Новорос. університету в Одесі, водночас 1912–23 — директор Одес. астроном. обсерваторії. Засн. і дир. (1926–34 та 1938–51) [Полтавської гравіметричної обсерваторії](#); 1934–38 — у Держ. астроном. та Геодез. інститутах у Москві; 1939–41 — директор Карпат.

астроном. обсерваторії на г. Піп Іван; 1944–48 та 1950–51 — директор Гол. астроном. обсерваторії АН УРСР побл. Києва, під його керівництвом розроблено проект обсерваторії і розпочато її будівництво. Наукові дослідження: проблеми геофізики, небес. механіки та астрометрії, вивчення руху полюсів Землі й приплив. коливань сил тяжіння і деформації Землі. Визначив повільні неполярні зміни широт, розробив метод їхнього виділення та вилучення (спосіб О.). Запропонував метод визначення руху полюса у системі серед. полюса епохи спостережень (система О.). Низку праць присвячено дослідж. трьохвіс. земного еліпсоїда, вікового руху полюсів Землі, аналізу змін широт станцій та ін. Ім'ям О. названо Малу планету № 2724. О. встановлено мемор. дошки на фасадах Полтав. гравіметр. та Гол. астроном. обсерваторій.

Основні праці

Избранные труды: В 3 т. К., 1961.

Рекомендована література

1. Федоров Е. П. А. Я. Орлов: жизнь, творчество, научное наследие // Геодинамика и астрометрия: Основания, методы, результаты. К., 1980;
2. Ya. S. Yatskiv. The Ukrainian Geodynamic School of O. Ya. Orlov. Journées 1988 // Systèmes de référence spatio-temporales. Paris, 1998;
3. Корсунь А. О. Самовіддане служіння науці. Олександр Якович Орлов. Плеяда перших. К., 2004;
4. Корсунь А. О., Лубков М. В. Як «астрономічні зубри» врятували Полтавську гравіметричну обсерваторію в 1934–1938 рр. Зі сторінок архівного рукопису О. Я. Орлова 1938 року // Вісн. НАНУ. 2020. № 7;
5. Колчинский И. Г., Корсунь А. А., Родригес М. Г. Астрономы: Биографический справочник. К., 1986.

[Я. С. Яцків](#)

Бібліографічний опис:

Орлов Олександр Якович / Я. С. Яцків // *Енциклопедія Сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-75835>. — Останнє поновлення : 2023.

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).